

BAB 5

KAEDAH PENGAWALSELIAAN AMALAN PENGUBATAN ISLAM DI MALAYSIA

5.1 Pengenalan

Bab lima merungkaikan objektif kajian kedua iaitu mengenalpasti kaedah pengawalseliaan dalam hal ehwal amalan pengubatan Islam di Malaysia. Oleh yang demikian, data daripada hasil temu bual bersama pihak-pihak berautoriti dibincangkan dan dianalisis dalam bab ini kepada beberapa sub topik perbincangan. Antaranya ialah peranan dan bidang kuasa sedia ada melalui Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM), Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM) dan Persatuan Perubatan, Pengubatan dan Kebajikan Islam Malaysia (Darussyifa’).

5.2 Latar Belakang, Peranan dan Bidang Kuasa Pihak Berautoriti

Hal ehwal amalan pengubatan Islam dikawal selia oleh tiga pihak berautoriti yang utama di Malaysia. Antaranya ialah Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM), Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM) dan Persatuan Perubatan, Pengubatan dan Kebajikan Islam Malaysia (Darussyifa’).

5.2.1 Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM)

Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM) adalah pihak yang utama dalam membuat dasar dan mengawal selia bidang amalan pengubatan Islam di peringkat

persekutuan. Amalan pengubatan Islam telah diiktiraf sebagai bidang perubatan yang diletakkan di bawah Bahagian Perubatan Tradisional dan Komplementari (PTK) sebaris dengan enam amalan perubatan tradisional dan komplementari yang diiktiraf di Malaysia.

Walaupun bagaimanapun, amalan pengubatan Islam tidak sama seperti amalan perubatan lain. Hal ini demikian disebabkan amalan pengubatan Islam adalah suatu perubatan yang berkait rapat dengan prinsip-prinsip agama Islam iaitu merangkumi aspek akidah, syariah dan akhlak. Oleh hal yang demikian, amalan pengubatan Islam perlu dikawal selia oleh barisan yang mempunyai kemahiran dalam bidang tersebut.

Malaysia merupakan negara yang mempunyai kepelbagaian kaum dan agama. Islam merupakan agama bagi Persekutuan. Hal ini sebagaimana yang termaktub dalam Perlembagaan Persekutuan Perkara 3 yang menyatakan bahawa “Ugama Islam ialah ugama bagi Persekutuan, tetapi ugama-ugama lain boleh diamalkan dengan aman dan damai di mana-mana bahagian Persekutuan”. Pada tahun 2020, Malaysia mencatatkan jumlah majoriti penduduk Muslim seramai 20.6 juta orang daripada 32.4 juta jumlah penduduk di Malaysia (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2020). Hal ini menunjukkan bahawa kepentingan terhadap pengawalseliaan pihak berautoriti dalam bidang amalan pengubatan Islam yang telah menjadi suatu keperluan dalam aspek perubatan oleh penduduk Islam di Malaysia.

Justeru, Unit Hal Ehwal Islam di bawah Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM) berperanan dalam membentuk Lajnah Pengawalseliaan Pengamal Pengubatan Islam (LAJPPI) dengan kerjasama Majlis Perubatan Tradisional dan Komplementari dalam melaksanakan pengawalseliaan hal ehwal amalan pengubatan Islam. Oleh itu, terdapat beberapa kaedah pengawalseliaan yang dilakukan, antaranya ialah melalui:

5.2.1.1 Akta Perubatan Tradisional dan Komplementari 2016 (Akta 775)

Menurut pegawai Unit Hal Ehwal Islam, KKM, Mohd Isa Abdullah menyatakan bahawa pengawalseliaan amalan pengubatan Islam ini tertakluk di bawah satu akta iaitu Akta Perubatan Tradisional dan Komplementari 2016 (Akta 775). Akta ini telah mengiktiraf amalan pengubatan Islam sebagai salah satu modaliti perubatan tradisional dan komplementari sebaris dengan enam amalan perubatan lain seperti perubatan tradisional melayu, perubatan tradisional cina, perubatan tradisional india, homeopati, kiropraktik dan osteopati.

Selain itu, akta ini telah menetapkan bahawa setiap pengamal ataupun sesiapa sahaja yang ingin beramal dengan mana-mana amalan perubatan tradisional dan komplementari yang telah diiktiraf, hendaklah mendapatkan kebenaran beramal daripada KKM. Proses untuk mendapatkan kebenaran diuruskan oleh Majlis Perubatan Tradisional dan Komplementari yang berfungsi untuk mengawal selia semua bidang perubatan yang diiktiraf di bawah Perubatan Tradisional dan Komplementari (PTK). Oleh itu, Majlis PTK akan melaksanakan proses pendaftaran kepada sesiapa yang ingin beramal dengan amalan pengubatan Islam dan perubatan-perubatan yang lain. Setakat ini (5/10/2022), seramai 619 orang telah berdaftar secara rasmi dan mendapat kelulusan KKM untuk beramal dalam amalan pengubatan Islam di seluruh Malaysia.

Menurut Akta 775 menyatakan bahawa sesiapa yang beramal tanpa kelulusan atau kebenaran beramal daripada KKM, maka boleh dikenakan denda sebanyak RM30,000 dan lima tahun penjara ataupun kedua-duanya sekali bagi kesalahan

pertama. Sekiranya berlaku kesalahan kedua, akan dikenakan denda sebanyak RM50,000 dan penjara selama lima tahun. Oleh yang demikian, KKM akan melaksanakan tindakan keatas kesalahan beramal tanpa mendapat kelulusan dan kebenaran beramal daripada KKM.

Malah, sekiranya pengamal telah mendapatkan kebenaran beramal oleh KKM, tetapi pengamal tersebut melakukan sebarang jenayah seperti menganiaya pesakit atau melakukan kesalahan jenayah seksual, melakukan penyelewengan iaitu tidak patuh syariah dan lain-lain. Maka, Bahagian PTK boleh mengambil tindakan dengan menggantung atau membatalkan kebenaran beramal.

Selain itu, sekiranya terdapat pengamal penguatkuasaan Islam yang telah lulus mendapatkan kebenaran beramal oleh KKM dan melakukan penyelewengan iaitu tidak patuh syariah, tindakan akan diambil oleh bahagian penguatkuasaan PTK dengan kerjasama bahagian penguatkuasaan di Jabatan Agama Islam Negeri-Negeri. Oleh itu, penguatkuasaan akan melibatkan kedua-dua pihak berautoriti iaitu di peringkat negeri dan peringkat persekutuan. Tetapi, daripada sudut perundangan, tindakan undang-undang akan dilaksanakan di peringkat persekutuan.

5.2.1.2 Lajnah Pengawalseliaan Pengamal Pengubatan Islam (LAJPPI)

KKM telah menubuhkan satu badan perwakilan fungsi iaitu Lajnah Pengawalseliaan Pengamal Pengubatan Islam (LAJPPI) sebagaimana yang terdapat dalam akta iaitu Akta 75 Seksyen 76 (1) yang menjelaskan berkaitan perlantikan ataupun pengiktirafan perwakilan fungsi disebabkan KKM tidak mempunyai kemahiran yang berkaitan, maka KKM melantik satu entiti lain yang mempunyai kemahiran dalam bidang amalan pengubatan Islam bagi membantu memperkasa pengamal pengubatan patuh syariah.

Objektif Lajnah Pengawalseliaan Pengamal Pengubatan Islam (LAJPPI) terbahagi kepada dua. Pertama, untuk mengawal perkembangan amalan pengubatan Islam melalui proses pendaftaran, pemantauan dan penguatkuasaan supaya menepati hukum syarak. Kedua, menentukan hala tuju dan merancang pembangunan amalan perubatan Islam di Malaysia. Antara ahli-ahli yang terlibat dalam LAJPPI adalah mereka yang mempunyai kepakaran dalam bidang amalan pengubatan Islam seperti barisan pakar-pakar akidah, syariah, mufti, wakil badan pengamal pengubatan Islam, doktor-doktor perubatan, pihak berautoriti daripada Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dan lain-lain yang berkaitan.

Hal demikian bagi melaksanakan fungsi-fungsi mengawal selia dan menjalankan beberapa bentuk saringan untuk memastikan sesiapa yang diberikan kebenaran beramal sebagai pengamal pengubatan Islam adalah individu-individu yang mematuhi syariah.

5.2.1.3 Standard Pengukuran Pematuhan Syariah (i-SYIFA')

LAJPPI menggunakan satu instrumen dalam proses menjalankan saringan terhadap pengamal yang ingin berdaftar iaitu Standard Pengukuran Pematuhan Syariah (i-SYIFA'). Standard Pengukuran Pematuhan Syariah (i-SYIFA') bagi amalan perubatan Islam merupakan satu dokumen yang menjelaskan bagaimana cara menjalankan saringan, pemarkahan dan lain-lain untuk mendapatkan keputusan sama ada seseorang yang berdaftar sebagai pengamal pengubatan Islam itu lulus ataupun gagal mendapatkan kebenaran daripada KKM untuk beramal. Sebagai contoh, proses saringan bacaan dan hafalan ayat al-Quran.

I-SYIFA' dibangunkan oleh satu komuniti yang dilantik oleh KKM dan JAKIM. Antara ahli yang terlibat adalah daripada pengamal-pengamal pengubatan Islam seperti Haron Din, Jahid Sidek dan lain-lain lagi. Seterusnya, i-SYIFA' dibangunkan dengan menggunakan dana penyelidikan daripada JAKIM kemudian kajian dilaksanakan oleh penganjur di Universiti Malaysia Pahang (UMP). Kemudian, i-SYIFA' telah diangkat ke Jawatankuasa Fatwa JAKIM untuk disahkan iaitu pada tahun 2014 sebagai suatu instrumen pengukuran pematuhan syariah pengamal pengubatan Islam.

5.2.1.4 Prosedur Pendaftaran Pengamal Pengubatan Islam

Menurut Mohd Isa Abdullah, pengamal pengubatan Islam hendaklah memohon secara atas talian dengan melayari laman sesawang. di Bahagian Perubatan Tradisional dan Komplementari. Pemohon hendaklah menyediakan dokumen-dokumen yang diperlukan kemudian dihantar ke Majlis PTK. Selepas itu, Majlis PTK akan hantar maklumat tersebut kepada Jabatan Agama Islam Negeri-Negeri yang berkaitan untuk melaksanakan proses saringan. Ataupun pemohon boleh pergi ke Jabatan Agama Islam Negeri. Hal ini demikian disebabkan KKM mempunyai hubungan jalin dan kerjasama bersama Jabatan Agama Negeri-Negeri. Kemudian, Jabatan Agama Islam Negeri-Negeri akan menghantar laporan kepada LAJPPI. Seterusnya, LAJPPI akan bersidang untuk memutuskan sama ada pemohon yang disaring di peringkat negeri tersebut layak ataupun tidak untuk diiktiraf sebagai pengamal pengubatan Islam.

Penentuan kepatuhan syariah adalah pada peringkat saringan ketika proses pendaftaran. Bagi melaksanakan proses pendaftaran dan mendapatkan kebenaran beramal sebagai pengamal amalan pengubatan Islam hendaklah melalui proses saringan termasuk melepasi pemarkahan i-SYIFA'. Hal ini demikian disebabkan amalan pengubatan Islam adalah bidang perubatan yang berbeza dengan amalan perubatan lain daripada aspek penjagaan prinsip-prinsip ajaran Islam. Setelah itu, LAJPPI akan bersidang sama ada untuk meluluskan proses pendaftaran ataupun tidak.

5.2.1.5 Syarat-Syarat Pendaftaran Pengamal Pengubatan Islam

Hasil temu bual mendapati terdapat empat syarat pendaftaran sebagai pengamal pengubatan Islam sepertimana yang terkandung dalam Garis Panduan Pendaftaran Pengamal Perubatan Tradisional dan Komplementari (PT&K) Tempatan – Pengubatan Islam (2021). Syarat-syarat tersebut adalah seperti yang berikut:

- i. Mempunyai kelayakan diiktiraf, iaitu Diploma Kemahiran Malaysia (DKM) tahap 4: Perawatan Ruqyah. Akan diberi pengiktirafan tanpa perlu melalui saringan i-SYIFA'; atau
- ii. Mendapat Pengiktirafan Pencapaian Terdahulu (PPT) yang diiktiraf oleh pihak Jabatan Pembangunan Kemahiran (JPK) setaraf dengan peringkat Diploma Kemahiran Malaysia (DKM) tahap 4: Perawatan Ruqyah. Akan diberi pengiktirafan tanpa perlu melalui saringan i-SYIFA'; atau
- iii. Mempunyai pengalaman mengamal dalam bidang amalan pengubatan Islam yang telah disahkan; mendapat pengesahan dan sokongan daripada Badan pengamal yang diiktiraf oleh Majlis PTK iaitu Darussyifa' dan tidak perlu melalui saringan i-SYIFA'; atau
- iv. Melalui saringan i-SYIFA' dan bukti telah memenuhi saringan.

Daripada hasil temu bual yang telah dijalankan mendapati bahawa bidang amalan pengubatan Islam adalah suatu bidang yang diiktiraf oleh PTK, KKM. Walau bagaimanapun, amalan pengubatan Islam merangkumi prinsip-prinsip Islam yang perlu dijaga dan dikawal secara terperinci. Oleh itu, antara kaedah pengawalseliaan yang dilaksanakan oleh KKM adalah melalui Akta Perubatan Tradisional dan

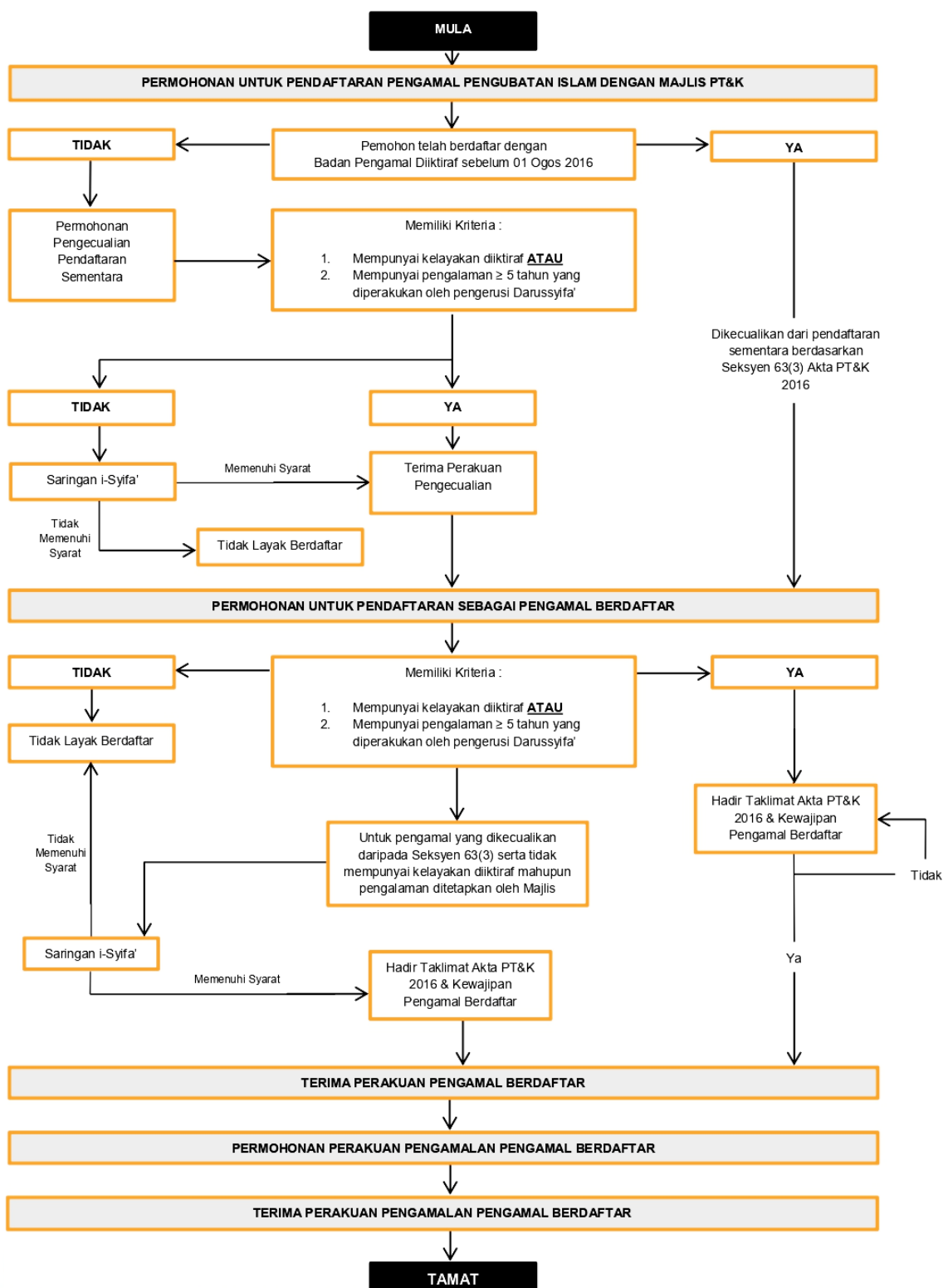
Komplementari (Akta 775) sebagai penguatkuasaan undang-undang yang berkaitan dengan amalan pengubatan Islam dan amalan perubatan tradisional dan komplementari yang lain.

Selain itu, penubuhan LAJPPI yang berperanan sebagai badan penasihat kepada Majlis PTK secara khusus bagi bidang amalan pengubatan Islam. Hal ini demikian menunjukkan bahawa amalan pengubatan Islam adalah suatu bidang yang memerlukan badan pengawal selia pengamal pengubatan Islam supaya tidak ada sebarang keraguan dan penyelewengan terhadap ajaran Islam.

Seterusnya, pengiktirafan Standard Pengukuran Pematuhan Syariah (i-SYIFA') sebagai instrumen yang digunakan untuk melakukan proses saringan terhadap pengamal yang ingin berdaftar dan mendapatkan kebenaran beramal oleh KKM juga adalah salah satu bentuk pencegahan awal terhadap penyelewengan amalan pengubatan Islam.

Bahkan, menjalankan prosedur pendaftaran dengan beberapa proses secara terperinci dengan meletakkan syarat-syarat yang khusus berkaitan amalan pengubatan Islam juga menunjukkan bahawa untuk menjadi seorang pengamal pengubatan Islam adalah mereka yang mempunyai kemahiran dan kelayakan dalam bidang ini sahaja. Oleh itu, aliran proses pendaftaran pengamal pengubatan Islam adalah seperti yang berikut:

ALIRAN PROSES PENDAFTARAN PENGAMAL PENGUBATAN ISLAM

Sumber: Garis Panduan Pendaftaran Pengamal Perubatan Tradisional dan Komplementari (PT&K) Tempatan – Pengubatan Islam (2021)

Rajah 5.2.1: Aliran Pendaftaran Pengamal Pengubatan Islam

5.2.2 Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM)

Hasil temu bual bersama Zurrun Iman Zakaria iaitu pegawai daripada Bahagian Penguatkuasaan, Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM), mendapati bahawa terdapat beberapa peranan dan bidang kuasa pihak JAIM bagi mengawal selia dan menangani isu penyelewengan amalan pengubatan Islam di peringkat negeri. Sepertimana yang dinyatakan daripada hasil temu bual bersama KKM, bahawa KKM mempunyai hubung jalin atau kerjasama bersama Jabatan Agama Islam Negeri-Negeri. Oleh yang demikian, peranan yang sama akan dimainkan di peringkat Jabatan Agama Islam Negeri-Negeri, tetapi lebih khusus terhadap pengawalseliaan berkaitan prinsip agama Islam iaitu akidah, syariah dan akhlak. Oleh itu, peranan atau kaedah pengawalseliaan yang dilakukan oleh JAIM adalah melalui;

5.2.2.1 Enakmen Kesalahan Syariah Negeri Melaka 1991

Menurut Zurrun Iman Zakaria, terdapat beberapa peruntukan di bawah Enakmen Kesalahan Syariah Negeri Melaka 1991 dengan kesalahan yang berkaitan bidang amalan pengubatan Islam. Antaranya ialah:

- i. Seksyen 60. Ajaran Salah.

Sesiapa yang mengajar atau menjelaskan kepada seseorang atau di tempat awam mengajar atau menjalankan sesuatu istiadat atau sesuatu perbuatan yang bertentangan dengan Hukum Syarak adalah merupakan suatu kesalahan dan apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi lima ribu ringgit atau dipenjara selama tempoh tidak melebihi tiga puluh enam bulan atau kedua-duanya sekali dan segala

dokumen bertulis dan alat-alat berkaitan ajaran salah itu hendaklah dirampas dan dimusnahkan sebagaimana yang diarahkan oleh Mahkamah.

ii. Seksyen 61. Mempermainkan ayat al-Quran atau Hadith.

Sesiapa yang mempermainkan, mencela, mengejek-ejek dengan perkataan atau perbuatan atau menghina al-Quran atau Hadith Nabi atau perkataan yang berkaitan dengan Agama Islam adalah merupakan suatu kesalahan dan apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi lima ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi tiga puluh enam bulan atau kedua-duanya sekali.

iii. Seksyen 62. Mempersendakan Agama Islam.

Sesiapa yang mengolok-olok, mengajuk atau mengejek-ejek akan Agama Islam, dengan perkataan atau perbuatan atau amalan atau upacara yang berkaitan dengan Agama Islam adalah merupakan suatu kesalahan dan apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi lima ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi tiga puluh enam bulan atau kedua-duanya sekali.

iv. Seksyen 63. Menghina Agama Islam.

(1) Sesiapa dengan secara lisan atau tulisan atau kelakuan yang nyata atau sebarang cara yang membawa kepada mencera atau disifatkan sebagai menghina atau cuba mencera atau menghina Agama Islam, perjalanan mana-mana mazhab yang muktabar, pegawai Agama, Guru Agama dan Imam yang dilantik dengan sahnya menurut undang-undang, mana-mana fatwa yang dikeluarkan oleh Majlis atau Mufti di bawah peruntukan Enakmen ini, adalah merupakan suatu kesalahan dan apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi lima ribu ringgit

atau dipenjarakan tidak melebihi tiga puluh enam bulan atau kedua-duanya sekali.

(2) Seseorang Islam yang mendakwa dirinya sebagai seorang bukan Islam adalah merupakan suatu kesalahan dan apabila disabitkan kesalahan mengikut subseksyen (1) seksyen ini kerana mempersendakan Agama Islam dan apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman yang diperuntukkan dalamnya.

v. Seksyen 65. Menghina Pihak Berkuasa Agama.

Sesiapa yang mengingkari, melanggar, membantah atau mengeji (selain daripada menjalankan hak membuat rayuan) kewibawaan dan titah perintah yang sah daripada Yang di-Pertuan Agong sebagai Ketua Agama Islam, perintah Majlis, mana-mana Jawatankuasa Majlis pegawai mana-mana Mahkamah Syariah atau mana-mana pegawai agama, adalah merupakan suatu kesalahan dan apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi satu ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi dua belas bulan atau kedua-duanya sekali.

vi. Seksyen 69. Pemujaan.

Sesiapa yang memuja pantai, pokok kayu, padang, kubur, hutan belukar, bukit atau mana-mana orang atau apa-apa benda dengan apa-apa jua cara yang bercanggah dengan Hukum Syarak adalah merupakan suatu kesalahan dan hendaklah apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi dua ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi lapan belas bulan atau kedua-duanya sekali dan Mahkamah boleh memerintahkan supaya alat-alat yang digunakan atau bangunan atau binaan yang digunakan bagi pemujaan itu dimusnahkan.

Menurut Zurrin Iman Zakaria, daripada Enakmen Kesalahan Syariah Negeri Melaka 1991 yang telah disenaraikan, pengamal pengubatan Islam boleh disabitkan ke atas sekyen-sekyen yang berikut sekiranya pengamal terlibat dengan ajaran-ajaran yang bercanggah dengan Islam. Selain itu, pengamal pengubatan yang memainkan ayat-ayat al-Quran atau hadith. Sebagai contoh, pengamal menggunakan *wafā* yang terdapat ayat-ayat al-Quran dengan maksud-maksud tertentu dan meragukan atau diterjemahkan dalam bentuk simbol-simbol tertentu untuk dijadikan tangkal dan sebagainya.

Seterusnya, pengamal pengubatan yang mempersenda agama Islam iaitu yang mengajuk atau mengejek agama Islam dengan menggunakan kaedah rawatan yang mencemarkan imej Islam. Kemudian, pengamal pengubatan yang menghina agama Islam sama ada secara lisan, tulisan, perakuan yang nyata. Malah, pengamal pengubatan Islam juga boleh dikenakan tindakan sekiranya menghina pihak berkuasa agama iaitu menghina fatwa yang telah dikeluarkan oleh Jabatan Mufti Melaka. Akhir sekali, tindakan juga akan dikenakan kepada pengamal yang menjalankan aktiviti pemujaan di tempat-tempat tertentu atau menghendaki pesakit untuk memuja kubur, pokok, batu, pantai, kayu, padang, pergi ke tempat-tempat tertentu dan sebagainya bagi tujuan rawatan.

5.2.2.2 Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Melaka

Peranan Bahagian Penguatkuasaan JAIM terbahagi kepada dua tahap. Pertama, Bahagian Penguatkuasaan menjalankan penyelidikan. Sekiranya pihak JAIM menerima sebarang maklumat atau aduan daripada masyarakat berkaitan sesuatu aktiviti yang bercanggah dengan akidah Ahli Sunnah wal Jamaah, termasuk aktiviti yang berkaitan dengan perbomohan. Bahagian Penguatkuasaan akan mendapatkan maklumat-maklumat yang berkaitan dengan kajian untuk mengetahui adakah sesuatu aktiviti itu bercanggah dengan akidah Ahli Sunnah wal Jamaah atau Garis Panduan Amalan Pengubatan Dan Perbomohan Menurut Islam yang dikeluarkan oleh Jabatan Mufti Negeri Melaka pada tahun 2012. Setelah itu, hasil penyelidikan tersebut akan dihantar kepada Jabatan Mufti Negeri Melaka.

Kedua, sekiranya Jabatan Mufti Negeri Melaka telah mengeluarkan sebarang fatwa berkaitan sesuatu amalan pengubatan yang bercanggah dengan syariah, bahagian Penguatkuasaan JAIM akan menguatkuasakan fatwa tersebut melalui beberapa peruntukan di bawah Enakmen Kesalahan Syariah Negeri Melaka 1991. Oleh itu, Bahagian Penguatkuasaan akan mengambil tindakan kepada pengamal-pengamal yang melakukan penyelewengan amalan pengubatan Islam mengikut fatwa tersebut. Sekiranya terdapat kes-kes yang memerlukan kepada pemulihan, maka proses pemurnian pengamal pengubatan akan dijalankan oleh Majlis Pemurniaan.

5.2.2.3 Jawatankuasa Fatwa, Jabatan Mufti Negeri Melaka

Jabatan Mufti Negeri Melaka melalui Jawatankuasa Fatwa adalah pihak yang berautoriti untuk menentukan sesuatu amalan pengubatan atau sesuatu perbomohan itu bercanggah dengan Islam ataupun tidak. Oleh itu, Jawatankuasa Fatwa akan bersidang dan membuat penilaian terhadap hasil kajian yang telah dibentangkan oleh Bahagian Penguatkuasaan JAIM. Selepas itu, sekiranya hasil daripada kajian menunjukkan bahawa amalan ataupun aktiviti perbomohan itu bercanggah dengan hukum syarak, maka Jawatankuasa Fatwa akan mengeluarkan atau mewartakan fatwa yang berkaitan dengan perkara tersebut.

5.2.2.4 Program-Program Anjuran Jabatan Agama Islam Melaka

Hasil temu bual mendapati bahawa JAIM menjalankan beberapa program untuk memberi kesedaran dan pengetahuan kepada masyarakat Islam berkaitan dengan amalan pengubatan Islam dan perbomohan. Antaranya ialah aktiviti-aktiviti pencegahan yang dijalankan oleh Unit Pencegahan JAIM untuk mencegah masyarakat daripada terlibat dengan aktiviti-aktiviti perbomohan yang bertentangan dengan hukum syarak.

Selain itu, JAIM juga menganjurkan program-program yang berbentuk keagamaan berkaitan dengan akidah. Pada peringkat umum, JAIM mempunyai barisan guru-guru takmir yang akan mengajar setiap seminggu sekali di seluruh masjid di negeri Melaka. Oleh itu, pihak JAIM akan menjemput penceramah daripada Jabatan Mufti untuk memberi pendedahan kepada guru-guru takmir berkaitan dengan aktiviti-aktiviti perbomohan dengan mengadakan kursus pemahaman, pemantapan akidah, dan seminar Ahli Sunnah wal Jamaah kepada guru-guru takmir, pegawai

syarak, pegawai-pegawai masjid, imam, bilal dan sebagainya. Oleh yang demikian, mereka yang terlibat dengan program tersebut akan menjadi agen-agen yang menjalankan aktiviti dan memberikan kesedaran kepada masyarakat melalui kelas-kelas takmir dan juga *halaqah*.

Seterusnya, JAIM juga telah mengadakan khutbah secara khusus berkaitan dengan amalan perbomohan. Inisiatif yang dijalankan ini juga untuk memberikan kesedaran kepada masyarakat dalam melalui khutbah Jumaat yang disampaikan oleh khatib di seluruh masjid Negeri Melaka.

JAIM juga telah terlibat dengan bengkel 'i-SYIFA' yang dibangunkan oleh KKM sebagai kawalan terhadap pendaftaran pengamal pengubatan Islam. Oleh itu, pengamal-pengamal yang ingin berdaftar dan mendapatkan kebenaran beramal daripada KKM hendaklah melalui JAIM untuk melalui proses saringan. Menurut Zurrin Iman Zakaria, hal ini adalah salah satu usaha untuk mengawal pusat rawatan Islam yang tumbuh seperti cendawan selepas hujan pada masa kini. Bahkan, kebanyakan daripada mereka berselindung dengan menggunakan nama Islam.

Hal demikian menunjukkan bahawa pengawalseliaan yang dijalankan oleh JAIM terhadap pengamal pengubatan Islam adalah sangat terperinci. Hal ini kerana, untuk menjatuhkan sebarang hukum terhadap seseorang yang adalah tidak mudah. Perkara ini perlu dilakukan secara teliti sebagaimana yang dilakukan oleh JAIM dengan mengikuti proses-proses tertentu seperti penyelidikan yang dijalankan oleh Bahagian Penguatkuasa, proses persidangan di Bahagian Jawatankuasa Fatwa, proses pewartaan fatwa, proses pensabitian kesalahan di bawah Enakmen Kesalahan Syariah Negeri Melaka 1991 dan seterusnya proses hukuman.

5.2.3 Persatuan Perubatan, Pengubatan & Kebajikan Islam Malaysia (Darussyifa')

Persatuan Perubatan, Pengubatan dan Kebajikan Islam Malaysia yang dikenali sebagai Darussyifa' telah diiktiraf oleh Majlis Perubatan Tradisional dan Komplementari sebagai badan pengamal di bawah bidang amalan pengubatan Islam (Bahagian Perubatan Tradisional & Komplementari, 2022). Darussyifa' diasaskan oleh Haron Din dan secara rasminya ditubuhkan pada tahun 1988. Pusat rawatan Darussyifa' terawal beroperasi di Bangi, Selangor dan sehingga kini telah beroperasi di seluruh Malaysia sebagai Pusat Rawatan Kecil (PRK) Darussyifa'. Pusat perubatan ini telah diiktiraf dan menjadi pusat rawatan utama bagi masyarakat yang ingin mendapatkan khidmat pengubatan Islam tanpa ragu-ragu terhadap kaedah rawatan yang diamalkan.

Melalui sesi temu bual yang dijalankan bersama Ahli Jawatankuasa Akademik Darussyifa' sesi 2021/2022 iaitu Mohd Najib Abdullah, terdapat beberapa peranan penting yang dimainkan oleh Darussyifa' sebagai satu-satunya badan pengamal yang diiktiraf oleh Bahagian Perubatan Tradisional dan Komplementari, Kementerian Kesihatan Malaysia untuk menangani isu penyelewengan dalam kalangan pengamal pengubatan Islam. Antara kaedah pengawalseliaan yang dilakukan diperingkat Darussyifa' adalah seperti yang berikut:

5.2.3.1 Lajnah Akademik Darussyifa'

Lajnah Akademik Darussyifa' berperanan untuk menyediakan prasarana-prasarana akademik dan pengajian bagi sesi pengajaran dalam Darussyifa'. Oleh itu, setiap kursus-kursus atau pengubatan yang ditawarkan oleh Darussyifa' kepada masyarakat telah menjadi kewajipan bagi bahagian kelulusan akademik untuk mengatur setiap perjalanan kursus-kursus tersebut bermula daripada pendaftaran sehinggalah pelajar bergraduat dan menggenggam ijazah sebagai pengamal pengubatan Islam Darussyifa'. Oleh yang demikian peranan secara khusus adalah menyediakan silibus, membuat penilaian, menyediakan kuliah-kuliah, mengatur jadual kepada kuliah, menyediakan penceramah-penceramah, kemudian mengadakan peperiksaan kepada pelajar sehingga mengadakan majlis konvokesyen dan pengijazahan pelajar. Justeru, mereka yang ingin menjadi pengamal pengubatan Darussyifa' hendaklah mengikuti proses-proses pengajian pengubatan yang telah ditetapkan. Hal ini demikian, bagi menjaga kualiti pengamal pengubatan Islam di Malaysia.

5.2.3.2 Prosedur Sebagai Pengamal Pengubatan Islam Darussyifa'

Hasil temu bual mendapati bahawa setiap daripada mereka yang mempelajari ilmu rawatan daripada Darussyifa', secara peribadi boleh mengamalkan ilmu pengubatan tersebut. Manakala, untuk menjadi pengamal secara rasmi perlu melalui sistem klinikal mereka harus menjalani praktikal selama enam bulan. Dalam tempoh tersebut, mereka dikehendaki untuk melengkapkan buku log masing-masing dan menjalani latihan sebagai seorang perawat. Oleh yang demikian, bukan semua daripada pengamal Darussyifa' yang menerima ijazah boleh menjadi pengamal

pengubatan Islam walaupun mereka mempunyai ilmu-ilmu pengubatan tersebut. Tetapi, secara rasminya, mereka hanya boleh menjadi pengamal pengubatan Islam setelah selesai menjalani latihan dan diperakukan bahawa mereka telah terlatih untuk merawat pesakit.

Darussyifa' akan memastikan setiap pengamal mengikuti kaedah rawatan yang betul. Oleh itu, pengamal-pengamal pengubatan Darussyifa juga hendaklah menyertai program *Continuous Professional Development* (CPD). Program ini adalah untuk meningkatkan tahap profesionalisma setiap pengamal pengubatan Islam. Setiap pengamal akan dinilai mengikut markah-markah CPD yang dapat dicapai oleh mereka. Bagi mendapatkan markah CPD tersebut, setiap pengamal perlu menjalani kursus-kursus pada setiap tahun, program-program yang berbentuk ilmiah, program-program menyemak bacaan al-Quran supaya bacaan yang diamalkan itu betul dan tidak tersasar, menghadiri ujian dari semasa ke semasa dan sebagainya. Sekiranya pengamal telah memenuhi markah CPD, maka pengamal boleh membuat permohonan sebagai perawat oleh ketua perawat. Selepas itu, ketua perawat akan menilai dan memberi pengesahan kepada pengamal sekiranya berjaya untuk menjadi perawat secara rasmi.

Setelah itu, pengamal akan mendapatkan kad perawat yang mempunyai tarikh luput dan perlu diperbaharui setiap dua tahun. Bagi memperbaharui kad perawat tersebut, pengamal hendaklah melengkapkan markah-markah CPD yang ditetapkan. Oleh yang demikian, setiap pengamal akan sentiasa dipantau dan dikawal melalui program CPD tersebut di samping dapat meningkatkan tahap professional pengamal pengubatan Islam.

5.2.3.3 Lajnah Tarbiyyah, Disiplin & Tatatertib dan Lajnah Rawatan Darussyifa'

Darussyifa' mempunyai ahli jawatankuasa yang mengawal selia pengamal-pengamal pengubatan Islam iaitu Lajnah Tarbiyyah, Disiplin & Tatatertib dan juga Ahli Jawatankuasa Rawatan. Oleh itu, kedua-dua bahagian ini akan sentiasa memantau pengamal-pengamal dan rawatan-rawatan yang dilakukan oleh pengamal Darussyifa'. Sebagaimana misi Lajnah Tarbiyyah, Disiplin & Tatatertib adalah untuk menerapkan tarbiyyah dan disiplin kepada semua pengamal-pengamal pengubatan Darussyifa'. Seterusnya, mengambil tindakan tatatertib kepada pengamal yang gagal mematuhi *Standard Operating Procedure* (SOP) rawatan yang telah ditetapkan dengan undang-undang sedia ada untuk memastikan semua pengamal beretika dan berintegriti.

Daripada aspek tarbiyyah, terdapat beberapa perkara yang diterapkan kepada pengamal. Antaranya ialah kawalan nafsu, jujur dalam perakuan, ihsan dalam amalan, amanah dalam muamalat, berani dalam memberi pandangan, adil dalam menghukum, berazam untuk kebaikan dan sebagainya. Perkara ini menjadi suatu prinsip kepada semua pengamal Darussyifa' sama ada ketika menjalankan tugas sebagai perawat mahupun dalam kehidupan seharian mereka. Selain itu, pengamal juga dilatih beberapa elemen-elemen lain seperti sabar dalam apa jua keadaan yang dihadapi, tetap pendirian (*istiqamah*), berwawasan, azam yang tinggi, tidak mudah putus asa dan tetap dalam jemaah. Malah, terdapat empat kaedah tarbiyyah dan disiplin yang dilakukan. Antaranya ialah;

- i. Menasihati pengamal daripada mengulangi kesalahan mereka.
- ii. Membantu pengamal yang bermasalah daripada mempengaruhi pengamal lain.

- iii. Membantu memperbaiki tingkah laku pengamal.
- iv. Setiap kesalahan yang disabitkan akan mendapat hukuman yang setimpal.

Sekiranya terdapat apa-apa aduan yang melibatkan kesalahan-kesalahan pengamal sama ada daripada sudut kesalahan etika ataupun kesalahan-kesalahan syariah, maka pengamal tersebut akan diadili dan dilihat daripada sudut disiplin melalui tatacara perundangan disiplin di Darussyifa' dengan berpandukan Garis Panduan Etika Ahli dan Perawat Darussyifa' (2010). Seterusnya, tugas lajnah adalah mentafsir dan menentukan kesalahan yang dilakukan oleh pengamal sama ada termasuk dalam kategori kesalahan kecil ataupun kesalahan besar dan mencadangkan bentuk hukuman tatatertib yang sewajarnya akan diambil oleh jawatankuasa tertinggi Darussyifa' terhadap pengamal yang didapati bersalah.

Bahkan, sekiranya terdapat pengamal yang menyalahi kaedah-kaedah rawatan yang ditetapkan, maka pengamal tersebut akan dikenakan tindakan oleh Darussyifa'. Kesalahan etika dan kesalahan syariah yang akan dikenakan tindakan disiplin oleh Darussyifa' adalah seperti yang berikut:

i. Kesalahan Etika

Amalan-amalan yang menyalahi daripada sudut etika ialah apabila pengamal menjalinkan hubungan dengan orang yang dirawat sebagai contoh menjalinkan hubungan istimewa bersama isteri orang; melakukan jenayah; mencabul ataupun; melakukan kaedah rawatan yang boleh menimbulkan fitnah iaitu merawat pesakit secara bersendirian di tempat yang tertutup; pengamal yang menyakiti pesakit atau mencederakan pesakit dengan memicit bahagian-bahagian tertentu yang membuatkan pesakit terpaksa menerima rawatan yang lain, dan lain-lain lagi.

ii. Kesalahan Syariah

Manakala kesalahan-kesalahan daripada sudut Syariah pula ialah apabila seseorang pengamal melakukan kaedah rawatan selain kaedah yang dibenarkan oleh Darussyifa' tetapi menggunakan nama Darussyifa'. Selain itu, mencampuradukkan ilmu rawatan Darussyifa' dengan kaedah rawatan lain yang meragukan. Sebagai contoh, pengamal melakukan ilmu-ilmu atau kaedah-kaedah sihir di dalam rawatan dengan menggunakan patung, tangkal dan sebagainya. Seterusnya, pengamal yang menggunakan konsultasi yang tidak betul kepada pesakit. Contohnya, berkaitan dengan saka, tentang jin masuk dalam botol dan lain-lain yang tidak diajar dalam silibus Darussyifa'.

5.2.3.4 Program-Program Anjuran Darussyifa'

i. Peringkat Darussyifa'

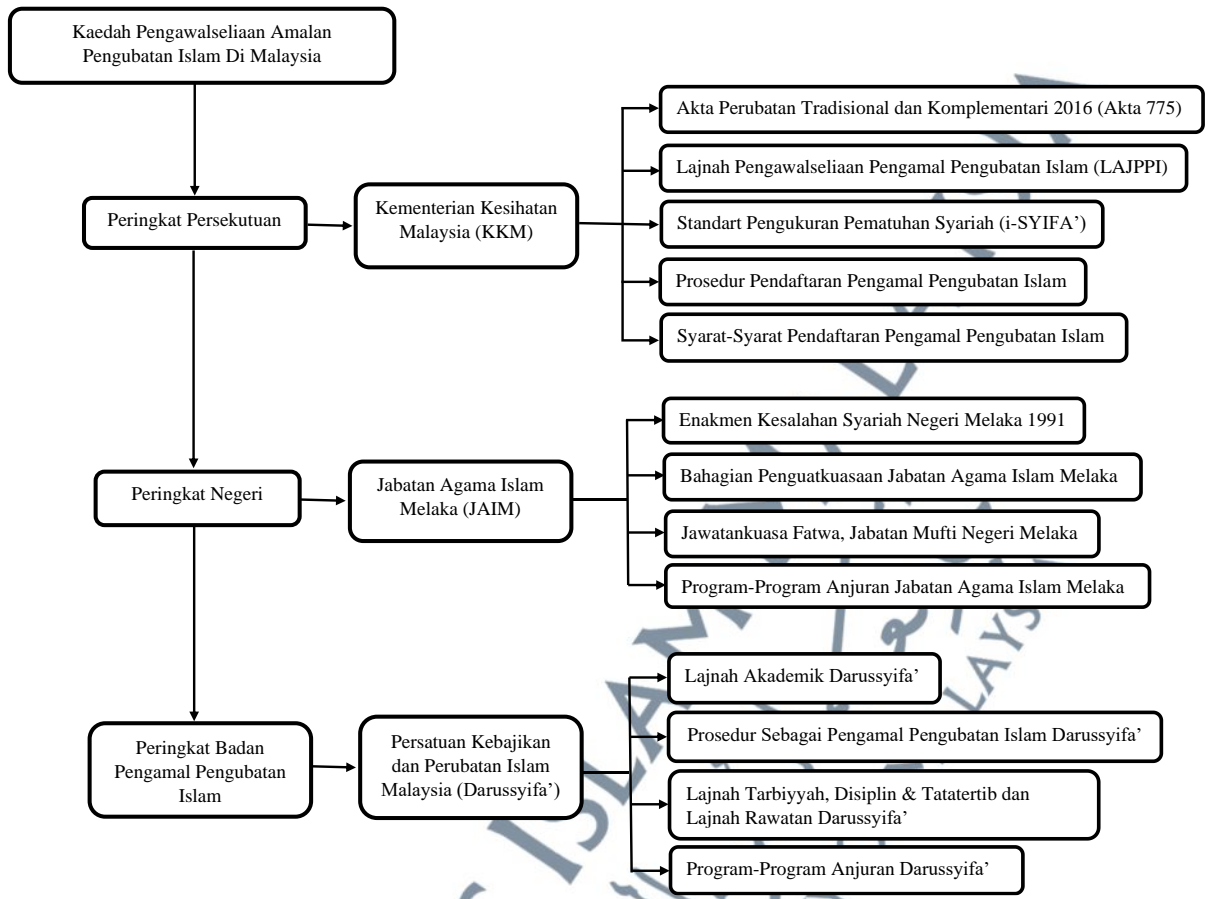
Darussyifa' melaksanakan program pada setiap minggu iaitu melalui sistem pengajian mingguan yang mana majlis zikir dan juga majlis ilmu akan dihadiri oleh ahli-ahli Darussyifa'. Melalui majlis-majlis ilmu tersebut, maklumat-maklumat dan peringatan-peringatan untuk beramal dengan kaedah yang betul akan sentiasa di war-warkan kepada pengamal-pengamal Darussyifa' yang beramal. Kemudian, Darussyifa' juga melaksanakan program-program *Continuous Professional Development* (CPD) untuk mengawal dan memantau setiap pengamal Darussyifa' sepertimana yang telah dibincangkan dalam prosedur sebagai pengamal Darussyifa' secara rasmi.

ii. Darussyifa' Bersama Pusat Pengubatan Islam Lain

Darussyifa' sentiasa menjalankan kerjasama dengan pusat-pusat rawatan yang lain. Contohnya, jalinan dengan beberapa pusat-pusat rawatan seperti Darussalam dengan mengadakan dialog perbincangan, perhubungan di antara pusat rawatan yang lain bersama-sama guru Darussyifa' dan perbincangan-perbincangan daripada sudut ilmiah. Antara topik perbincangan adalah berkaitan kaedah merawat orang sakit jiwa, sakit psikologi dan lain-lain untuk mengetahui bagaimanakah kaedah yang digunakan oleh pusat-pusat rawatan lain sekiranya mendepani pesakit sedemikian. Malah, dalam majlis pengijazahan Darussyifa' juga akan memanggil wakil-wakil daripada pertubuhan-pertubuhan rawatan-rawatan Islam yang lain untuk menjadi tetamu di majlis-majlis yang diadakan oleh Darussyifa'.

Menurut Mohd Najib Abdullah, Darussyifa' gemar untuk melakukan kerjasama dan menjalankan perkongsian keilmuan bersama-sama pusat-pusat rawatan yang menggunakan kaedah-kaedah rawatan Islam patuh syariah, walaupun kaedah-kaedah yang mereka laksanakan terdapat perbezaan daripada kaedah yang dilaksanakan oleh Darussyifa'. Darussyifa' juga bersedia untuk membuat perbincangan bagi menentukan kaedah yang lebih sesuai dapat dilaksanakan di pusat-pusat rawatan lain. Hal ini demikian kerana Darussyifa' tidak mengamalkan konsep tertutup iaitu ilmu pengubatan Darussyifa' adalah suatu dakwah yang perlu disebar dan dikongsi bersama. Justeru, buku-buku rawatan Darussyifa', silibus-silibus yang digunakan untuk tujuan pengajaran dan lain-lain dapat diakses, dibeli, digunakan dan dirujuk oleh sesiapa sahaja.

Oleh yang demikian, kaedah pengawalseliaan sedia ada yang dijalankan oleh pihak berautoriti adalah sebagaimana rajah 5.2 yang berikut:

Rajah 5.2: Kaedah Pengawalseliaan Amalan Pengubatan Islam di Malaysia

5.3 Rumusan

Kesimpulannya, hasil analisis peranan pihak berautoriti dalam hal ehwal amalan pengubatan Islam di Malaysia menunjukkan bahawa terdapat usaha-usaha yang dijalankan bagi menangani isu penyelewengan amalan pengubatan Islam. Terdapat tiga peringkat pengawalseliaan yang dilakukan terhadap pengamal pengubatan Islam di Malaysia. Pertama; di peringkat persekutuan, kedua; di peringkat negeri dan ketiga; di peringkat badan pengamal pengubatan Islam.

Di peringkat persekutuan, Bahagian Perubatan Tradisional dan Komplementari (PTK) telah mengiktiraf bidang amalan pengubatan Islam sebagai salah satu bidang perubatan yang dijamin di bawah Kementerian Kesihatan Malaysia dengan Dasar PTK Kebangsaan dengan matlamatnya untuk memberi sumbangan penting dalam penjagaan kesihatan masyarakat di Malaysia. Justeru, pihak berautoriti yang mempunyai peranan utama dalam mengawal selia bidang amalan pengubatan Islam adalah Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM).

Manakala, di peringkat negeri pula, bidang amalan pengubatan Islam termasuk dalam pengawalan Jabatan Agama Islam Negeri-Negeri. Oleh itu, Jabatan Agama Islam Negeri Melaka (JAIM) dipilih mewakili pihak berautoriti di peringkat negeri yang mengawal selia amalan pengubatan Islam.

Seterusnya, pengawalseliaan di peringkat badan pengamal pengubatan Islam oleh Persatuan Perubatan, Pengubatan dan Kebajikan Islam Malaysia (Darussyifa') iaitu satu-satunya badan perwakilan pengamal pengubatan Islam yang dilantik di bawah PTK sebagai badan yang mengawal selia pengamal pengubatan Islam daripada isu penyelewengan dalam kaedah rawatan.